

Mgr. Ondřej Tichý:

„Nástroj na tvaroslovnou analýzu staré angličtiny / Morphological Analyser of Old English“

(vyjádření školitele k doktorské disertační práci a průběhu studia)

Předložená disertační práce podrobně mapuje proces sestavení a testování elektronického nástroje na automatickou tvaroslovnou analýzu staré angličtiny od popisu staroanglického morfologického systému a lingvistické charakteristiky vstupních dat až po počítačovou implementaci – generování slovních tvarů a jejich následnou analýzu včetně experimentálního ověření účinnosti analytického procesu.

Disertace je projevem doktoranda dlouhodobého zájmu jednak o systémové rozhraní mezi historickou a matematickou lingvistikou, jednak o aplikaci počítačových technologií v lingvistickém výzkumu a výuce. Jako školitel se cítím povolán vyjádřit se především k historicko-lingvistickému a filologickému rozměru, resp. přínosu předložené disertace.

Tichého postup je založen na bezpečné detailní znalosti jazykového systému staré angličtiny s důrazem na morfologii ve smyslu analytickém i syntetizujícím. Přestože je Ondřej Tichý důkladně poučen projekty strojové tvaroslovné analýzy věnovanými historické angličtině (Nijmegen) i češtině, považuji předkládané řešení jeho projektu za metodologicky vysoce originální, pokud jde volbu technologie i způsobu programování a testování výsledků. Původnost zvoleného přístupu je mj. dána tím, že doktorand musel čelit výjimečným nesnázím vyplývajícím jednak z neexistence standardní podoby staré angličtiny, která se projevuje především vysokým stupněm ortografické variability analyzovaného jazykového materiálu, jednak z nedostatečného podchycení staré angličtiny v podobě značkováného jazykového korpusu. Toto druhé úskalí vyústilo v nutnost srovnávat vstupní tvary analýzy s tvary generovanými na základě standardní mluvnice staré angličtiny (Wrightova *Old English Grammar*) a lexikální databáze (Bosworthův a Tollerův *Anglo-Saxon Dictionary* z let 1898, resp. 1921), na jejíž elektronizaci měl Ondřej Tichý lví podíl v rámci předcházejícího mezinárodního (<http://www.bosworthtoller.com/>) a později domácího projektu (Elektronizace slovníku staré angličtiny; „*An Anglo-Saxon Dictionary*“ autorů J. Bosworthe a T. N. Toller, Oxford at Clarendon Press 1898, Supplement 1921 a jeho zavedení do výuky a výzkumu; 2005–2006).

Vedle originality charakterizuje Tichého přístup také analytická důslednost a otevřenost. Text čtenáře konzistentně, krok za krokem, provází celým procesem tvorby tvaroslovného analyzátoru, zdůvodňuje přijatá řešení, interpretuje získaná data a domýšlí další kroky, jak dopracovat dosud existující rezervy projektu: přes výslednou vysokou návratnost rozpoznání vzorku – 95 % – autor dovozuje, jak by návratnost bylo možné dále zlepšit a jak projekt do budoucna rozvinout vzhledem k prohloubení lingvistické analýzy i k uživatelské aplikaci, a to především pokud jde o další možnosti využití sestrojeného analyzátoru v disambiguaci výsledků a o perspektivu tvorby částečně značkových staroanglických textů.

Tichého studii lze hodnotit vysoce pozitivně především ze tří důvodů. Její první zásadní přínos spatřuji v tom, že tyto další a žádoucí perspektivní kroky (tedy disambiguaci a částečně značkování) výrazně přiblížila. Za druhý podstatný dopad disertačního projektu Ondřeje Tichého považuji to, že studie svými postupy i výsledky vrhá cenné světlo zpět na lingvisticko-filologickou podstatu předmětu analýzy. Především pak v systému staroanglické flektivní morfologie odkrývá mnohem vyšší míru pravopisné variace a morfologické homografie, než

jakou ukazuje její obraz v odborné literatuře. A konečně třetí podstatný smysl předložené disertační práce tkví podle mého soudu v tom, že nástroj z tohoto projektu vzešlý poslouží nejen jako praktická pomůcka učitelům a studentům anglické historické lingvistiky, ale svou technickou povahou se může stát i významným nástrojem motivačním a do budoucna účinně sloužit tomu, aby se o vzdělávání a výzkum na tomto poli zajímalo stále více studentů anglistiky na různých úrovních odborné pokročilosti.

V této souvislosti je dále třeba zdůraznit, že tento projekt je pouze jedním z počínů, jimiž Ondřej Tichý po celou dobu postgraduálního studia zdárně propojoval své studijní a výzkumné zájmy s pedagogickou a populárně-propagační činností jakožto pedagog ÚAJD a spoluorganizátor akademického života a administrativní činnosti FF UK. Podstatně o sobě stačil dát vědět již také na mezinárodním poli, a to především svým výše zmíněným lexikografickým projektem, jehož značný a soustavný mezinárodní ohlas (srov. např. <http://www.bosworthtoller.com/forums>) podstatně přispívá k propagaci jazykovědné anglistiky na FF UK ve světě.

Závěr:

Disertační práce Mgr. Ondřeje Tichého je mezioborově založenou studií, která dokládá autorovy rozsáhlé znalosti ve staroanglické filologii a historické i počítačové lingvistice a má značný dosah aplikační a praktický. Uplatňuje originální metodologii, řeší výjimečné strukturální problémy samostatně, bez bezprostředně použitelných analytických modelů v příbuzných projektech anglistických mezinárodních i bohemistických domácích a v neposlední řadě pracuje s velkým objemem generovaných dat. Z širšího pohledu je zpracovaná studie organickou součástí doktorandovy badatelské a pedagogické praxe v míře, která u disertačních projektů zdaleka není běžná.

Rád konstatuji, že předložená disertační práce tak splňuje všechny požadavky kladené na odbornou úroveň disertačních prací v oboru anglický jazyk, a jednoznačně ji proto doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 8. 5. 2014

Prof. PhDr. Jan Čermák, CSc.